

Olomoucký orloj z roku 1574

ING. JIŘÍ BARTUŠEK

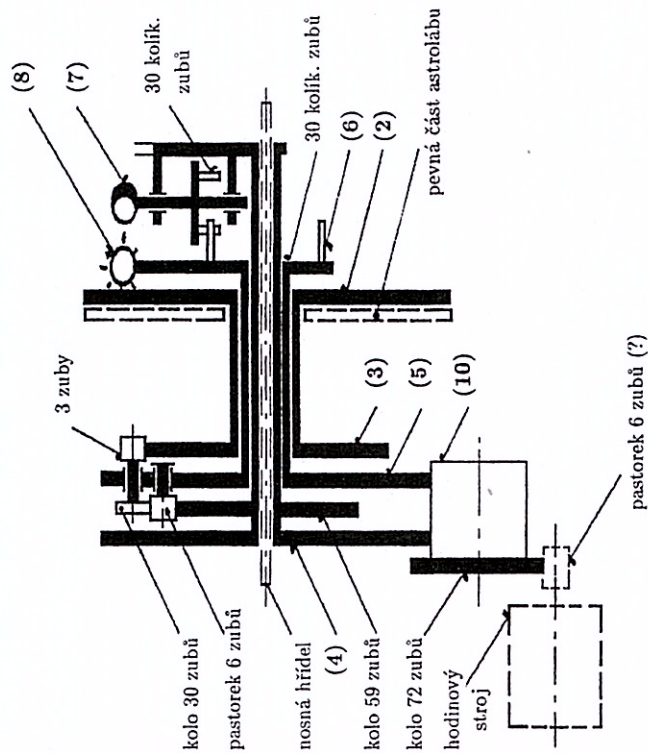
Olomoucký orloj je bezpochyby známým a turisticky často navštěvovaným objektem. Jeho účinek na obecnostivo však jednoznačně kladný není. Je pro to několik příčin, ze kterých připomenu jen dvě. První příčinou je zchátralost jeho venkovního vzhledu. Orloj je ve své dnešní podobě vystaven venkovnímu prostředí 49 let a nutně vyžaduje alespoň kosmetickou úpravu. Druhou příčinou je pochybnost o jeho hodnotě jako historické památky¹. To vůbec nechci hodnotit ani dále rozebírat. Vlastně se nechci zabývat dnešním, tedy „*Suoletského orlojem*“. Moje úvaha je věnována orloji z roku 1574, re-spektive jeho zbytkům uloženým v expozici *Vlastivědného muzea v Olomouci* a to z pohledu technika.

Je všeobecně známo, že na tomto orloji bylo umístěno planisférium, jehož autorem byl dr. FABRICIUS z Vídně. O tom nás přesně informuje v archivu zachovaná smlouva mezi dr. FABRICIEM a městskou radou, která překvapivě precizně stanovuje rozsah požadovaného díla. O tom, jestli FABRICIUS využil pro úpravu orloje stávající mechanickou část (možné by to bylo, protože z jiných dochovaných pramenů víme, že na olomoucké radnici v té době orloj existoval, a že jeho součástí byl astronomický číselník dnes neznámého vzhledu a rozsahu), anebo jestli nad rozsah daný smlouvou navrhl i novou mechanickou část orloje, nemůžeme za dnešního stavu znalostí rozhodnout. Z toho plyne jedna smutná skutečnost, že dodnes nevíme, nejen kdy vznikl olomoucký orloj, ale ani to, ze které doby pocházejí zbytky orloje uložené v expozici muzea.

Historická hodnota Fabriciova planisféria i zachované mechanické části je známá, ale podle mého soudu, stále ještě nedocněná. Rozhodně snese srovnání s pražským orlojem. Jsem přesvědčen, že si zaslouží daleko větší publicitu, než dosud.

V následujícím textu budu využívat *Katalog zachovaných částí mechanismu olomouckého orloje* (autorka je dr. ŠIMKOVÁ), který je součástí publikace *Olomoucký orloj* [1]. Zachovám též číslování položek podle katalogu. (Pro snazší orientaci v textu doporučuji současně sledovat schematické znázornění převodů olomouckého orloje – viz Obr. 1.) Je třeba si uvědomit, že

¹Kalendářní deska připomíná dodnes(!) i kontroverzní osobnosti jako V. I. Lenina, J. V. Stalina, K. Gottwalda, J. Fučíka apod. — poznámka redaktce.

Zachované muzejní exponáty — plná čára
Nezachované, předpokládané části — přerušovaná čára
Číselné označení je totožné s číselným označením *Katalogu* (viz [1]).

Obrázek 1: Schematické znázornění převodů olomouckého orloje z roku 1574